NA DRIE KWART EEUW.

DOOR

JHR. L. C. VAN PANHUYS.

Het was in 1846, dat dr. Ph. Fr. von Siebold een geestdriftige oproeping deed om een nieuw tijdschrift „Le Moniteur des Indes Orientales et Occidentales” te doen slagen. Het zou, om onze Koloniën in het buitenland meer bekend te maken in de Fransche taal uitkomende, een samenvatting zijn van verhandelingen en aantekeningen op koloniaal wetenschappelijk gebied en op dat van nijverheid, en het nieuws en de belangrijke gebeurtenissen vermelden in de Nederlandsche bezittingen in Azië en Amerika. De uitgifte geschiedde te 's-Gravenhage bij de Gebroeders Belinfante en te Batavia ter Landsdrukkerij.

Toen de derde jaargang was verschenen, zegt de Encyclopedie van Ned.-Indië, werd de uitgaaf van dit voor Indië hoogst belangrijke tijdschrift gestaakt, volgens P. M. Netscher hoofdzakelijk uit gebrek aan deelneming.

In het eerst uitgekomen deel, 1846—1847 (het tijdschrift verscheen in kwartoformaat, met platen en kaarten), treffen wij onder het hoofd Kosmografie, Geohydrografische waarnemingen een artikel aan, besprekende eene „Carte générale des Possessions Néerlandaises aux Indes Occidentales, accompagnée de tableaux indiquant la latitude et la longitude des principaux points, la superficie et la population, par M. Le Baron P. Melvill de Carnbee, Lieutenant de la Marine Royale des Pays-Bas (ouvrage inédit)”.

De aanvang van het artikel getuigt van verbazing, dat tot dat jaar geen enkele kaart was verschenen die op eenigszins duidelijke wijze, en rekening houdende met de toenmalige hoogte van de wetenschap, het geheel van

onze Amerikaansche bezittingen weergaf. De oorzaken daarvan werden nagegaan en voor Suriname o.a. toegeschreven aan de onbekendheid met het binnenland. Het eenige wat men toen van den bovenloop der rivieren en van het terrein aldaar wist, bepaalde zich tot eenige waarnemingen tijdens de tochten tegen de „marrons” (wegloopers) gedaan, en in het algemeen tot de verhalen van de Indianen.

Verder wordt dan medegedeeld, dat Robert H. Schomburgk de Corantijn tot aan de groote vallen in 1835—1839 heeft opgenomen, maar dat de gegevens, die hij heeft doen kennen over den bovenloop van die rivier, hem door de Indianen zijn verschaft. De Marowijne, zoo zegt het artikel, is tamelijk wel bekend van hare monding tot ongeveer 3° 15' N.B. bij de samenvloeiing van de Araoua. Van dat punt schijnt hare richting zuid en zuidwest te zijn, en men veronderstelt, dat zij op het Toemak-Hoemak gebergte (de Sierra Tumucumaque) ontspringt, op ongeveer 2° N.B.

Nauwkeurig worden dan de bronnen opgenoemd, die tot de samenstelling van de in den *Moniteur* opgenomen kaart zijn gebezigd; voor de Marowijne is o.a. van de kaarten van Fransche ingenieurs gebruik gemaakt.

De bij het artikel behoorende uitslaande kaart wekt onze belangstelling, om de betrekkelijke juistheid van sommige belangrijke voorstellingen als van kleinere details, tegenover grove afwijkingen ten aanzien van andere, eerst in den allerlaatsten tijd bekend geworden gegevens.

Met eenigen goeden wil vindt men er de toen volkomen onbekende Wilhelmina-keten, het Eilerts de Haan-gebergte en het Oranjegebergte toch op aangeduid. Dat de Coppename niet zeer diep in het binnenland ontspringt heeft men ook destijds goed geraden. Iets van de Lucie-rivier schijnt den samensteller voor den geest te hebben gezwefd, doch verkeerdelijk maakte men er den bovenloop van de Saramacca van en liet men het water dus in de verkeerde richting stroomen. De Tapanahony is, heelemaal mis, voorgesteld als een klein kreekje.

Wat de plaatsbepaling aangaat, zijn er natuurlijk eveneens onjuistheden.

Van tal van punten in beide Koloniën wordt lengte en breedte tot in seconden weergegeven.

Voor Paramaribo („l'église") is vermeld: $5^{\circ} 44' 20''$ N. B. en $55^{\circ} 13' 15''$ W.L. van Greenwich, voor Willemstad („Fort d'Amsterdam, le milieu") $12^{\circ} 6' 12''$ N.B. en $68^{\circ} 59' 0''$ W.L. van Greenwich, van het eiland St. Martin („baie de Philipsburg, le fort Nassau") $18^{\circ} 1' 0''$ N.B. en $63^{\circ} 7' 20''$ W.L. Zooals men zich misschien zal herinneren (Mededeeling van den heer S. over astronomische plaatsbepaling van eenige punten in Suriname. Tijdschr. Kon. Ned. Aardrijksk. Genootschap, Jaargang 1913) bestaat er ook thans nog twijfel omtrent de juiste ligging van Paramaribo; aangegeven wordt daar $5^{\circ} 49' 28''$ N.B. en $55^{\circ} 12' 13''$ W. L. Gr. (blz. 236, officieel: $55^{\circ} 8' 47''$). De Utrechtsche Hoogleraar dr. J. J. A. Muller heeft er op aangedrongen de lengte van Paramaribo nauwkeurig door gebruikmaking van de telegraaf te bepalen.

Weten wij thans van de kaart van Suriname zeer veel meer dan in 1845, tot de plaatsbepaling van de hoofdplaats heeft men het nog niet kunnen brengen.

* * *

Bij het bevolkingscijfer van Suriname worden in het artikel van den heer van Carnbee, terecht, de Indianen (1000) en de Boschnegers (7000) medegeteld, het totaal cijfer is dan voor het jaar 1844, $53.821 + 8.000 = 61.821$. Er worden 49.792 personen als „Payens" (Heidenen) opgegeven. Zooals men weet is het bevolkingscijfer einde 1918 voor Suriname $107.827 + 10.950 = 118.777$.

Voor Curaçao, Aruba, Bonaire, St. Martin (Ned. Ged.), St. Eustatius en Saba zijn de totaalcijfers van den heer van Carnbee voor het jaar 1844 onderscheidenlijk 15.340, 2.621, 1.909, 2.588, 1.782, en 1.200 (einde 1918 naar dezelfde volgorde: 34.639, 9.076, 6.983, 2.900, 1.368 en 2.229).

De slavenbevolking nam volgens het artikel in Suriname in 5 jaar tijds (1839—1844) met 6204 af, in 9 jaar (1835—1844) met 8.344; in 1839 beliep het aantal van het in sla-

vernij verkeerend bevolkingsgedeelte 43.285. Op Curaçao ging de slavenbevolking eveneens *achteruit*, nl. in 31 jaren, van 1815—1846 met 402 personen; op dat eiland verkeerden in 1815 in slavernij 6.026 personen. Op den achteruitgang van de Surinaamsche slavenbevolking — wij laten daartoe het artikel in de „Moniteur” even los — is toch wel eenigszins de aandacht gevallen.

Het in 1855 verschenen rapport der Staatscommissie, benoemd bij K.B. van 29 November 1853, no. 66, tot het voorstellen van maatregelen ten aanzien van de slaven in de Nederlandsche Koloniën, vermeldt, dat in 1844 het aantal slaven beliep 43.711 personen (21.442 m., 22.269 vr.) hetwelk in 1854 was gedaald tot 38.545 (18.313 m., 20.232 vr.) Daar in hetzelfde tijdvak 2.158 personen waren vrij verklaard („gemanumitteerd”) en 142 naar Britsche Koloniën waren gevlucht, bedroeg het verlies in tien jaar: 43.711 — (38.545 + 2.300) = 2.866 personen. De Gouverneur, von Schmidt auf Altenstadt (rapport, blz. 233) noemt als oorzaken: dysenterie en vrees voor gifmenging, maar verwacht het beste van toenemende betere behandeling der slaven; voorts gaf hij te kennen (blz. 234) dat „plaatselijke oorzaken” (welke?) van invloed waren en het betwijfeld moest worden, of de vermeerdering door geboorte in dit gewest wel immer de vergelijking met die van andere landen zal kunnen doorstaan.” Door de Commissie ¹⁾ werd gehoord de heer J. F. Roux, oud-lid van den (toenmaligen) Kolonialen Raad van Suriname, die „ongetwijfeld een der hoofdoorzaken” (van de vermindering der slavenbevolking) noemde, dat mannen zelden met minder dan 2 vrouwen tegelijk leven

¹⁾ Na het overlijden van den Vice-Admiraal J. C. Rijk, Oud Minister van Marine, oud Gouverneur-Generaal van de West-Indische bezittingen, lid van de Tweede Kamer en nadat de Staatsraad mr. G. Groen van Prinsterer, lid van de Tweede Kamer, zich had teruggetrokken, bestond de Staatscommissie uit de heeren J. C. Baud, Oud Minister van Koloniën, lid van de Tweede Kamer, voorzitter, mr. J. Heemskerk Bzn., lid van de Tweede Kamer, R. F. Baron van Raders, Oud Gouverneur van Suriname, R. H. Esser, Oud Gouverneur van Curaçao, mr. P. Fiers Smeding, Oud President van het gerechtshof in Suriname, mr. A. Brugmans advocaat te Amsterdam, G. C. Bosch Reitz, koopman te Amsterdam en Jhr. mr. H. G. C. L. Janssens, secretaris.

en de vrouwen in den regel met meer dan één man omgang hebben. Deze levenswijze door dwang te veranderen achtte hij niet mogelijk; alleen overreding kon daartoe met vrucht worden aangewend. De Hernhutters, deelde hij verder mede, doen krachtige pogingen om de negers van hunne neiging tot polygamie af te brengen, en hebben in den lateren tijd beproefd een soort van kerkelijke verbintenis, een kerkelijk huwelijk bij hen in te voeren. „Ik geloof dat men dit onderwerp geheel aan de zorgen van de Hernhutters moet overlaten” (Rapport blz. 302).

Het is hier de plaats om op te merken — dat èn de Commissie èn de slaven-houder Roux, het vraagstuk bezagen bij het licht van hun tijd. Van groote belangstelling blijkt niet. Noch over de felle verontwaardiging van den „Rijkscultivateur” M. D. Teenstra (De Neger-slaven, enz. 1842), noch ten aanzien van de gematigde en weldoordachte opmerkingen van den chef van Z. M. Troepen en Hospitalen, tevens Stadsdoctor, Dr. F. A. Kuhn (Beschouwing toestand plantageslaven, 1828) en evenmin nopens het betoog van mr. A. F. Lammens (over het afnemen van het getal der negerslaven, enz. 2ⁿ druk, 1828) heeft de Commissie zich willen uiten. De Commissie (rapport (blz. 5/6) wilde n.l. niets met boeken of geschriften te maken hebben: omdat.... zij elkaar wel eens tegenspraken en de „noodige authenticiteit” misten.

Wij keeren tot het artikel in de Moniteur des Indes terug.

* * *

De handelsbeweging van Suriname in 1845 was: waarde invoer ongeveer *f* 1.600.000, uitvoer ongeveer *f* 3.437.000; die van Curaçao is in het artikel niet opgegeven. Elders in hetzelfde tijdschrift is evenwel (II, blz. 20 en 90/91) vermeld, dat Curaçao in 1845 uitvoerde: 37.201 vaten zout, (Bonaire voor *f* 23.307, nl. 41.102 vaten), voorts Curaçao 2.406 pond cochenille, Bonaire (van het etablissement Guatemala) 1644 pond cochenille die werden verkocht voor *f* 4.390, St. Martin 376.736

pond suiker, 4.387 gallons rum, 5.837 gallons melasse en 162 vaten „Tamarin”. St. Eustatius voerde wat suiker en jams uit.

Ter vergelijking diene, dat in 1918 de invoer van Suriname beliep *f* 6.157.727, de uitvoer *f* 7.080.019, de invoer van Curaçao 7.307.823, *de doorvoer van Curaçao naar schatting vijf en veertig en een half miljoen gulden*¹⁾, en de uitvoer van de kolonie *f* 2.685.828; de waarde van den uitvoer beliep voor elk van de eilanden van de kolonie onderscheidenlijk: *f* 1.896.970, *f* 406.983, *f* 159.090, *f* 161.291, *f* 56.406 en *f* 5.088.

Uit den aard der zaak zal eene vergelijking van opbrengsten en van geldswaarden van nu en van driekwart eeuw geleden altijd min of meer onzuiver zijn. Wat kan men overigens zeggen bij eene vergelijking van de hierbovenvermelde cijfers?

Dat op een enkel punt na — waarover nader — in drie kwart eeuw de beide Nederlandsche West-Indische koloniën *in bloei en in beteekenis zijn toegenomen*. Het meest de kolonie Curaçao, waar de voor het kleine Willemstad reusachtige doorvoerhandel de aandacht trekt, al moet met leedwezen worden opgemerkt, dat op één eiland, St. Eustatius, de bevolking die overal in onze Amerikaansche koloniën vermeerderde, soms zooals op de Benedenwindsche eilanden verdubbelde, en verdriedubbelde, dáár is achteruitgegaan. Mogen wij ons dus in het algemeen over de uitkomst van onze vergelijking verheugen, zoo blijft er toch nog een punt dat scherp in het licht dient te worden gesteld, nl. de vermoedelijke stilstand zoo niet achteruitgang van de creolen-bevolking in Suriname.

Trachten wij cijfers dienaangaande te weten te komen, dan vinden wij, volgens het aangehaalde artikel, voor de creolenbevolking (Boschnegers en Indianen ditmaal niet medegerekend):

in 1835 60.091, in 1844 52.997.

¹⁾ Het voorafgaande jaar naar schatting *f* 9.910.102 méér. Kol. Verslag Curaçao 1919, blz. 21, 2de kolom.

Volgens de koloniale verslagen waren de bevolkingscijfers, Boschnegers en Indianen niet mede gerekend: in 1849 52.151, in 1863 51.436, in 1873 52.105.

Zoeken wij, in de koloniale verslagen van den laatsten tijd onder de rubriek „Inboorlingen”, dan vinden wij voor de getalssterkte van de creolen:

in 1907 53.585, in 1917 52.289.

Aangenomen al, dat de cijfers van den laatsten tijd niet op nauwkeurigheid kunnen bogen, dan zijn er toch genoeg aanwijzingen voorhanden om ten aanzien van het welzijn van de creolenbevolking zeer waakzaam te zijn. Tot het verkrijgen van voldoende zekerheid ten opzichte van dit zeer belangrijke vraagstuk zal de nu ingestelde dienst van het Bevolkings-register in Suriname ongetwijfeld belangwekkende gegevens verschaffen. Op de geestelijke en op de lichamelijke ontwikkeling van de creolenbevolking dient de aandacht te worden gevestigd.